

Kronik i Information (14-11-1991) af Peter Tranberg:

Opløs arbejdsløsheden i stedet for at løse den

Den bevidst arbejdssky har et skarpt blik for vækstfilosofiens destruktive sider og ønsker ikke at deltage i lønarbejdet mere end nødvendigt.

Arbejdsproblematikken behøver ikke kun at dreje sig om at "løse" et problem: Det kan også dreje sig om "opløsning". Det er der ikke noget nyt i. Der er mange som har hævdet, at arbejdsløsheden ikke er noget problem. Det er ikke den intentionen, der ligger til grund for dette manuskript. Men vi er nogle stykker, som ikke er så kede af at være arbejdsløse, og det er efter min mening på tide, at man åbent og ærligt begynder at argumentere for det fornuftige i en sådan indstilling.

Det ville være kynisk at forsøge på at negligere det faktum, at mange arbejdsløse har det dårligt med at være uden for arbejdsinstitutionen. Tro mig, det er ikke det jeg vil, tværtimod!

Det er undertegnede overbevisning, at følelsen af "pligt" til at gøre mere end højst nødvendigt for produktionen i denne del af verden i en vis grad kan undermineres med almindelig fornuftig kritik. Det kan være med til at mindske presset fra det "moralske imperativ", som byder den enkelte, at ofre sig i det daglige arbejdsritual, hvor der beviseligt ikke er plads til alle på fuld tid alligevel. At løfte en smule af det "ubegrundede" mentale pres, som hviler på den arbejdsløse, kan være med til at forbedre dennes situation.

Arbejdsrelationer og arbejdsfunktioner er fremherskende ritualer i dagens Danmark. De er bygget op om "en tilsyneladende nødvendighed" ved siden af den nødvendighed, der er så uendelig svær at adskille herfra på almindelig fornuftig vis. For hvad er det egentlig, vi ikke kan undvære? Hvor begynder ritualer, som kun er bygget op om "billedet på behovet"? Hvor begynder produktionen af det, der egentlig er behov for? Hvor begynder nødvendigheden: Hvor begynder pligten til at arbejde?

I "oprør(et) fra midten" (som blev borte) stod bl.a.: "Før i tiden var det muligt at tro på noget, som man ikke kunne vide, nu synes det ikke muligt at tro hvad vi ved." Bogens hovedbudskab var, at væksten havde sine grænser. Det var den viden, vi iflg. bogen fra 1977 havde så svært ved at tro. "Vi kan vide at udviklingen må føre til mangelproblemer, men kan ikke rigtigt tro det." Væksten fører endnu i dag til destruktion af det, som bærer den, som den allerede gjorde da Niels I Meyer, K. Helveg Petersen og Villy Sørensen udgav "Oprør fra midten".

Ved siden af spørgsmålet om, hvor arbejdspligten begynder, kan man stille sig et mere, meget nærliggende: Hvilken produktion er det, der evt. er direkte skadelig?

Forholdet mellem produktionens overflødighed/unødvendighed, den nødvendighed og dens direkte skadelighed/omvendte nødvendighed må indgå som koncepter i afklaringen af, hvor pligten til at deltage i produktionen begynder, og hvor den slutter og af, hvor produktionen direkte forlanger at blive bekæmpet.

Hvad arbejdsritualet som sådan angår, kan det være meningsfuldt nok i sig selv, og det skal ikke bekæmpes, hvis det i øvrigt ikke er skadeligt.

Ritualet har sin gyldighed på samme måde som troen; så længe man lever i den tilsyneladende mening, har det tilsyneladende gyldighed som virkelighed, og mennesket kan heri have en autentisk oplevelse af livsfylde.

Der hersker trosfrihed. Spørgsmålet er, om vi har råd til at tillade troen på uendelig økonomisk vækst med dens specielle praksis. Det må afhænge af et andet spørgsmål: Har vi ret til at fortsætte en kollektiv livsbane, der udgør en risiko for livet efter os? Hvis svaret er nej, så må vi forvise troen på ubegrænset økonomisk vækst til den subjektive intimsfære.

Den kristne tro, på at alt hviler i en højere fornuftsplan, kan virke meget tiltrækkende, især hvis man er lidt træt i hovedet. Men når de mest forbenede liberalister erklærer den rendyrkede egoismes velsignelser og deres blinde tro på dens frelse, så dækker det over en fuldstændig utrættelig og naiv indstilling til tilværelsen.

”Den sande interesse” må befinde sig et sted her imellem illusionen om den guddommelige fornuft og forblindelsen i individualitetens abstrakte atomaritet, f.eks. i en slags både personlig og mellem menneskelig fornuft.

Homo Sapiens har overlevet i kraft af sin hjernekapacitet, og hvis man ikke kan forlange af arten, at den indser, at individet ikke kan tillade sig at forfølge sine snævre interesser på bekostning af sine omgivelser i al evighed, uden at det slår tilbage på individet på en måde, som trods dets mest fundamentale hensigter, så fortjener arten heller ikke bedre.

Det må altså være dette så udmærkede organ, man må forlange lidt af, hvis en truende udvikling skal ændres i tide. Den intellektuelles erkendelse af, at der gælder visse for arten selvskabte nye betingelser for at overleve behøver heller ikke karambolere med organismens nedre regioner.

Vores styreform kaldes liberalt demokrati/demokratisk liberalisme. Hvis den ikke blot er liberalistisk (socialdarwinistisk) men også demokratisk, må det bl.a. implicere, at den til en vis grad garanterer mod de negative sider ved individets frie udfoldelse, dvs. demokratiet må, punkt 1) som det allerede lå fast i de første kontraktforfatningsteorier, beskytte mindretallet mod flertallets styring/magt, og det må, (punkt 2) som konsekvens af artens ”succes” forebygge mod de ”destruktive sider ved summen af særviljers direkte og indirekte trusler mod sig selv.”

Disse to udledninger følger med logisk nødvendighed af det mest fundamentale krav, man i øvrigt har stillet til staten allerede fra de første kontraktteoretikers samfundsdannelsesteorier, nemlig det krav som siger, at statens fornemste opgave er at garantere for individets fortsatte overlevelse.

Problemet er imidlertid, at den demokratiske forfatning ikke er noget ukrænkeligt fundament, skabt ud fra et ”ultimativt imperativ”, og at den demokratiske debat i alt overvejende grad er domineret af snævre økonomiske interesser. Der mangler en naturlig modvægt til de ensidigt økonomisk vækstorienterede grupper, altså interesser som i højere grad orienterer sig mod de værdier, der ikke er funderet ensidigt i vækstfilosofien.

Det er her, de bevidst arbejdssky kommer ind i billedet. Den bevidst arbejdssky har et skarpt blik for vækstfilosofiens destruktive sider og mangler, for den bevidst arbejdssky ønsker ikke at deltage i lønarbejdet mere end allerhøjst nødvendigt.

De arbejdsløse, som de arbejdssky tilhører i stor stil, er imidlertid i defensiven på mange måder. Det er f.eks. de færreste, der kommer frem til den mentale sikkerhed, der skal til for at stive dem af mod deres situation. De føler sig dømt, skyldige og eller udenfor uden at forstå hvorfor, og kommer derfor sjældent frem til de egentlige spørgsmål, som må dreje sig om ”nødvendighedens nødvendighed”.

Hvilken ydelse kan man med rimelighed forlange af en arbejdsfri i et samfund, hvor de aller fleste har travlt med at holde på deres arbejde og deraf betingede indkomst? Hvori bunder den arbejdsmoral, som hænger over deres hoveder.

Hvis man bøjer sig for almindeligt gældende arbejdsmarkedsbetingelser, kan man forlange den ydelse, som svarer til det, man nyder målt i de gældende lønrammer. Dvs. det, som ”rigtigt arbejde” kunne give af afkast i forhold til det, de midler de allerede for udbetalt, ville svare til på markedet i form af en arbejdsindsats. Men det er det rigtige arbejde de ikke kan få, fordi de

arbejdende har valgt at betale sig fra at dele det med de arbejdsløse. De fleste af de arbejdende ser interesse i at holde de arbejdsløse borte fra markedet så billigt som muligt.

Det, en gennemsnitsbistandsklient får udbetalt, svarer til to til tre timers dagligt arbejde på mindsteløn. Sagen er, at arbejdsmarkedets parter ikke har givet disse grupper mulighed for at holde ryggen fri over for den generelle moralske indstilling ved at lade de arbejdsløse (sky eller ej) tjene deres brød. For enten er man på arbejdsmarkedet på fuld tid, hvad de arbejdssky ikke har lyst til, eller også er man uden for, fordømt og hadet, hvis man er bevidst og ærlig om en negativ indstilling til lønarbejdet.

Det burde være legitimt og muligt for os, der ikke bryder os om at have mere lønarbejde end allerhøjest nødvendigt at nøjes med en enten meget kort arbejdsdag eller med at arbejde ganske få måneder om året. Det burde også være i enhvers interesse at give mulighed for det.

Den socialkommission, som regeringen netop har nedsat (vi skriver altså sept. 1991), har givet den bevidst arbejdssky bistandsklient forstærket grund til at føle sig presset.

Aase Olesen, som røg ud af folketinget ved sidste valg, er blevet sat ind som formand for en socialkommission, der skal komme med et oplæg til ændring af det sociale system. Hun har sagt, at den "noget for noget" tankegang, som man bl.a. har set eksempler på i Hvorslev, Søllerød og Frederikshavns kommuner, i fremtiden bør præge det sociale system. Det, man praktiserer i disse kommuner, er at betinge bistandshjælpen af deltagelse i en form for arbejde, der ikke kan kaldes "arbejde i almindelig betydning".

Det er strafarbejde i samme grad, som der reelt er tale om tvang til at udføre opgaver, som ingen ellers ville have udført under almindelige betingelser, og som ingen ville betale for at få udført.

Her kan man i den grad tale om, at et princip er blevet lagt til grund for et ritual. Der arbejdes ikke, fordi der er brug for produktet af indsatsen, men for at håndhæve princippet om, at der må ydes, for at der kan nydes.

Når jeg som bevidst arbejdssky, ikke finder indstillingen bag Frederikshavns (o.a.) nuværende socialpolitik heldig, er det ikke fordi, at jeg ikke mener, at der skal ydes, for at der kan nydes, men fordi man her tvinger skyldigt og uskyldigt arbejdsløse til noget, der vitterligt ikke er brug for af nærmest instinktive grunde.

Jeg tror ikke, at vi arbejdsløse ikke vil tjene vort daglige brød selv, men jeg ved også, at de mere begavede af os ikke vil lave idiotarbejde for bistandshjælpen, udelukkende for at tækkes visse befolkningsgruppers instinkter.

I øvrigt er det ikke et retssamfund, der uden at skelne tvinger uskyldige såvel som skyldige i en forvirring til "idiotarbejde". Deraf følger det, at de mennesker, som evt. slår sig på den sorte økonomi i konsekvens af denne uretfærdige/uretmæssige behandling, har legitime grunde til at gøre det, i modsætning til de fleste andre af dem, som driver den årlige sorte danske økonomiske aktivitet, på omkring 32 milliarder kr.

Desværre er de arbejdsløse også upriviligerede i den sorte økonomiske ramme, fordi de ikke er i besiddelse af de samme faciliteter, som i så mange tilfælde udgør betingelserne for, at der kan arbejdes sort og som hentes fra folks tilknytning til den hvide.

På trods af det, den herskende debat hidtil har ladet ane, er der brug for at få de ansvarlige arbejdsskys synspunkter mere frem, og det i mere rabiart og enkel form end den, der styrer beskæftigelsesproblematikken nu.

Kort kan det siges: - De arbejdsskys interesser er i højere grad end vækstfilosofiens mekanismer i overensstemmelse med de hensyn, der skal tages for at bevare grundlaget for enhver fremtidig

kvalitativ udvikling. – De arbejdsskys holdning behøver ikke at være uøkonomisk, men betyder blot økonomi på lavere blus. – De arbejdsskys værdinormer, som nu fortrænges af mere eller mindre fornuftige og traditionelle arbejderes og arbejdsgiveres interesser, har krav på at blive hørt, simpelt hen fordi de eksisterer! Sidst, men ikke mindst, de arbejdsskys indstilling kan, i samme grad som den er dækkende for de arbejdsløses situation, vise sig som det, der opløser en del af arbejdsløshedsproblemet, i stedet for at løse det. I stedet for at slå om det nødvendige og begrænsede arbejde, er de arbejdssky og ansvarlige parat til at tage den minimale del af slæbet, som de anser for at være deres.

Det kunne blive et gigantisk bidrag til en bedre verden, hvor de misforståede vækstfanatikere har travlt med at smadre det for hinanden og eftertiden ud fra deres perverse succeskriterier.